

Humanismus (ideál / humanitní)

Patočka se pokoušel v nedokončené práci „Věčnost a dějinnost“ vyložit Rádla jako posledního představitele českého humanismu. Sama tato myšlenka je vysoce problematická už v tom, že odporuje jak Rádlovu pojetí, tak pojetí Masarykovu, na kterého je vlastně Patočkova kritika zaměřena (aniž to je výslovně prohlášeno). Masaryk ve svých *Ideálech humanitních* začíná svůj výklad (hned ve druhém odstavci) konstatováním, že „Od renesance a reformace počínajíc ustaluje se nový tento ethický a sociální ideál vedle křesťanského; ideál ten stává se záhy protikřesťanským a nadkřesťanským...“. To je konstatování, stejně tak jako je konstatování, že „humanita je náš poslední cíl národní a historický“, jak to najdeme v doslovu k České otázce. Vůbec to neznamena, že to je „poslední cíl“ také osobně pro Masaryka, i když ukazuje, jak je třeba na to vše navazovat. A už vůbec to neznamena nic podobného pro Rádla; jestliže ve svých Dějinách filosofie líčí Rádla svůj obraz konce světa, nechá padnout vše pouze „jsoucí“ do propasti, a tedy také člověk a všechno „lidské“, a nechává „platit“ jen vždy znovu zavazující „zákon“ „ty máš“. Je nemyslitelné vyložit Rádlovu Útěchu jinak než v kontextu jeho dosavadní filosofie, zejména pak onoho konce Dějin Filosofie II. Humanismus nemůže být leč „předběžným“ programem a cílem, ale nikdy cílem „posledním“ a nejvyšším, a to ani pro Masaryka, ani pro Rádla, největšího jeho žáka. A proč tomu tak je? Protože člověk není měřítkem lidskosti, ani měřítkem humanity a humanismu, nýbrž právě naopak je lidskostí resp. humanitou měřen. A to je možné jen proto, že jde o výzvu adresovanou člověku, o poslání: žádný člověk se člověkem prostě nerodí, každý člověk se musí člověkem teprve stát, a to také vlastním přičiněním, ale zase ne proto, že je sám svým tvůrcem a posledním posuzovatelem, ale že se ke svému poslání musí přihlásit a přiznat. Pokud bychom vůbec mohli to formulaci uznat a v praxi jí užívat, muselo by to nutně vždycky znamenat, že onen „humanitní ideál“ je člověku ukládán resp. uložen (byť nepředmětně).

(Písek, 070807-1.)